

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Географічний факультет

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою географічного факультету
від "28" січня 2019 р., протокол №6

Голова Вченої ради географічного
факультету, декан географічного факультету

Я.Б. Олійник

ПРОГРАМА

**додакового вступного випробування
до Київського національного університету імені Тараса Шевченка
для здобуття освітнього ступеня магістра
за спеціальністю 106 – «Географія»**

Передмова

Вступник за ОС „Магістр” географічного факультету має досконало знати сучасні фундаментальні положення географії, які викладалися у комплексі навчальних дисциплін на ОС "Бакалавр". Він повинен вміти застосовувати сучасні методи досліджень географічних об'єктів для дослідження їхньої структури, динаміки, стійкості, прогнозування можливих змін. Крім розуміння загальнотеоретичних і прикладних проблем географії вступник має володіти глибокими знаннями з регіональної географії.

На іспиті з фаху оцінюються письмові відповіді вступника на запитання екзаменаційного білета та зміст фахових публікацій вступника за їхньої наявності.

Критерії оцінки: оцінювання здійснюється за системою оцінок "відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно".

Перелік питань

Об'єкт, предмет і методи фізичної географії. Система фізико-географічних наук. Географічні принципи, закони і закономірності. Закон географічної зональності. Географічна оболонка, її межі, склад і структура. Кругообіг речовини і енергії в географічній оболонці. Зональна структура географічної оболонки. Висотна географічна поясність.

Ландшафтна сфера. Антропогенні зміни географічної оболонки. Ноосфера, її структура. Поняття про природно-територіальний комплекс і геосистему. Компоненти ландшафту і ландшафтотворні фактори. Типи ландшафтних територіальних структур. Морфологічна структура географічного ландшафту. Вертикальні і горизонтальні межі геосистем. Вплив геофізичних полів на формування та динаміку ландшафтів.

Міграція речовин в геосистемах. Ландшафтно-геохімічні бар'єри. Геохімічна класифікація ландшафтів. Класифікація ландшафтів. Теоретичні основи фізико-географічного районування. Система таксономічних одиниць фізико-географічного районування.

Об'єкт і предмет історичного ландшафтознавства та структура і місце історичної географії в системі географічних наук. Характеристика джерельної бази історичної географії (інформаційні системи різних сфер знань). Документований та не документований періоди в Україні. Методика історико-ландшафтного регіонального аналізу. Головні етапи взаємодії суспільства і природи в голоцені (на території України). Головні чинники і динаміка зменшення лісистості в ландшафтах України у 2-му тисячолітті. Антропогенні зміни ландшафтів України з останньої чверті XVIII-го століття до Першої світової війни. Техногенні зміни ландшафтів України в XX-му столітті.

Форма, розміри і маса Землі та їхнє географічне значення. Відхиляюча сила обертання Землі (сила Коріоліса) та її вплив на географічні процеси і явища. Річний обертальний рух Землі, добове обертання Землі та їхні географічні наслідки. Літосфера як складова географічної оболонки. Платформи та геосинклінали як структурні області земної кори. Геологічна

структура, тектонічні рухи та їхній вплив на формування рельєфу. Генетичні типи антропогенних відкладів та основні закономірності їхнього географічного поширення.

Будова, походження та сучасний склад атмосфери. Загальні риси циркуляції повітряних мас. Поняття про радіаційний та тепловий баланс. Кліматична криза та її соціально-економічні і природні наслідки.

Гідросфера, її походження та види її вод. Великий та малий кругообіг води. Планетарна циркуляція вод Світового океану. Океанічні течії та їхні генетичні типи. Забруднення Світового океану та його наслідки для довкілля.

Розвиток екології в Україні. Екосистеми як основна функціональна одиниця біосфери. Екологічні проблеми сучасності.

Біосфера та основні закономірності її територіальної структури. Ландшафтна екологія, її зміст та завдання. Геофізика ландшафтів, її зміст і методи досліджень. Геохімія ландшафтів, її зміст і методи досліджень. Предмет, зміст та методи прикладної фізичної географії. Меліоративна географія, її зміст і методи. Роль біогеографії в системі природничих наук.

Головні риси геологічної будови території України та їхній вплив на формування ландшафтів. Головні риси геоморфологічної будови території України та їхній вплив на формування ландшафтів. Закономірності в поширенні антропогенних відкладів на території України. Кліматичні умови та ресурси України. Кліматичне районування України. Внутрішні води та водні ресурси України. Головні риси ґрунтового покриву України. Головні риси рослинного покриву України. Зв'язок між поширенням ґрунтів і типами рослинності на території України. Негативні фізико-географічні процеси на території України та шляхи боротьби з ними. Вплив господарської діяльності на природні умови України. Геоекологічні проблеми меліорації на території України. Природно-заповідний фонд України. Зональність та азональність ландшафтів на території України. Обґрунтування схеми фізико-географічного районування території України.

По-зональна характеристика природних ресурсів України. Фізико-географічна характеристика зони мішаних лісів України. Фізико-географічна характеристика Чернігівського Полісся. Фізико-географічна характеристика зони широколистяних лісів. Фізико-географічна характеристика Волинського Опілля. Фізико-географічна характеристика лісостепової зони України. Фізико-географічна характеристика Дністровсько-Дніпровського лісостепового краю. Фізико-географічна характеристика Лівобережно-Дніпровського лісостепового краю. Фізико-географічна характеристика Середньо-Руського лісостепового краю. Фізико-географічна характеристика степової зони України. Фізико-географічна характеристика Українських Карпат. Фізико-географічна характеристика Кримських гір.

Ландшафт як об'єкт естетичного сприйняття. Фізіологічні та композиційні властивості ландшафту. Формування образу ландшафту. Ландшафтні смаки: формування та еволюція. Ландшафтно-естетичні преференції. Методи оцінювання естетичних якостей ландшафту. Вивчення естетико-ландшафтного потенціалу територій. Основні напрями практичного застосування результатів естетико-ландшафтознавчих досліджень. Поняття

про перцепцію ландшафту.

Поняття про агро- та урбоекологію як напрями сучасних ландшафтно-екологічних досліджень. Поняття про системно-синергічні основи аграрного та урбанізаційного природокористування. Уявлення про екосистеми та ландшафти міських територій та територій сільськогосподарського призначення як про ноосферні об'єкти. Використання теоретичних положень ландшафтознавства та ландшафтної екології в методиках проведення агроекологічних та урбоекологічних досліджень. Нормативна та законодавча база природокористування у містах і в межах агроландшафтів. Процедури контролю та управління якістю міського середовища. Схеми проведення агроекологічного моніторингу та районування територій. Перспективи сталого розвитку міських територій та агроландшафтів.

Поняття про географічні інформаційні системи (ГІС) та ГІС-технології. Просторовий аналіз як основа сучасної географії. Геоінформаційні структури та моделі даних. Введення, збереження та редагування даних у ГІС. Елементарний просторовий аналіз та вимірювання у ГІС. Класифікація і перекласифікація просторових об'єктів у ГІС. Статистичні поверхні у ГІС. Просторові розподіли об'єктів у ГІС. Накладання шарів у ГІС. Вивід результатів аналізу у ГІС. Прикладне застосування і модифікації ГІС у географії. Сучасні світові та вітчизняні ГІС та їхній інструментарій.

Поняття про наукову діяльність і її типи. Фундаментальні і прикладні наукові дослідження, вчений, науковий і науково-педагогічний працівник. Наукова установа, наукова робота і результат, науково-прикладний результат. Пізнання, наукове пізнання та наукове дослідження. Наукова ідея та гіпотеза. Закон, судження, умовивід. Теорія. Наукова концепція, принцип, поняття (термін), науковий факт. Методологія наукового пізнання і метод дослідження. Основні результати наукових досліджень. Суб'єкти наукової діяльності. Підготовка та атестація наукових і науково-педагогічних кадрів. Повноваження суб'єктів державного регулювання та управління у сфері наукової діяльності.

Поняття про репрезентативність і унікальність ландшафтів та об'єктів природно-заповідного фонду. Принципи функціонування та менеджменту екологічних мереж міжнародного (у т.ч. всеєвропейського), національного та регіонального рівнів. Ландшафтно-екологічні засади створення екомереж. Основні міжнародні документи та організації у сфері менеджменту екомереж і досвід їхньої розбудови.

Місце суспільної географії в системі географічних наук. Принципова структура суспільно-географічних наук: аналітичні, синтетичні і спеціальні (методичні).

Значення методів наукового дослідження як "інструментів" одержання нового теоретичного знання.

Теоретико-методологічне значення вивчення відношень (зв'язків) і процесів (явищ).

Типізація суспільно-географічних процесів.

Ієрархія суспільно-географічних категорій за рівнем пізнання предметної сутності.

Суть і науково-пізнавальне значення СГП.

Суть і теоретико-методологічна оцінка основних категорій суспільної географії - "географічний поділ праці" та "географічна інтеграція праці".

Умови і фактори розвитку географічного поділу праці.

Види і масштаби географічного поділу праці.

Розміщення продуктивних сил як суспільно-географічне відношення класів "територія – об'єкт", "територія - території, "об'єкт – об'єкт" та відношення між компонентами суспільно-географічного комплексу.

Розміщення продуктивних сил як суспільно-географічний процес, його суть, міра розвитку та форми прояву. Концепція факторів розміщення продуктивних сил, їх суть і структура.

Суспільно-географічні фактори розміщення (економічні, соціально-демографічні, історичні, культурно-історичні, політичні, управлінські тощо), їх структура та загальна оцінка. Роль науково-технічного прогресу та наукоємності в процесі розміщення продуктивних сил.

Головні принципи, основний критерій та показники соціально-економічної ефективності розміщення виробництва.

Основні стадії процесу розміщення продуктивних сил. Гіпотези перспективного розміщення продуктивних сил.

Регіональна політика як державна форма реалізації концепції раціонального розміщення продуктивних сил. Структура регіональної політики.

Суть і завдання суспільно-географічного районування, оцінка його понятійно-термінологічного апарату. Принципові ознаки суспільно-географічного району (СГР).

Фактори процесу суспільно-географічного районування. Принципи, критерії та показники цього процесу.

Види суспільно-географічного районування. Типізація інтегральних суспільно-географічних районів за їх головними ознаками.

Практичне значення суспільно-географічного районування.

Особливості розвитку суспільно-географічного знання на сучасному етапі та його напрямки. Сутність маркетингу і менеджменту в їх регіональному вимірі. Сутність підприємництва і бізнесу.

Управління розвитком регіону, районні і міські планировки, природокористування - основний зміст прикладного напрямку.

Найновіші напрямки розвитку суспільної географії.

Загальна оцінка теоретико-методологічних концепцій зарубіжної суспільної географії у ХХ ст.

Характеристика основних напрямків хорологічного, соціально-політичного, гуманістичного, математико-авангардистського, регіонального та радикального (основні теоретико-методологічні ідеї та головні їх представники). Необхідність розробки прогнозу подальшого розвитку географії та суспільної географії, елементи цього прогнозу в працях вітчизняних географів.

Оцінка сучасного суспільно-географічного положення України.
Вплив природних умов і ресурсів на територіальну організацію господарства країни.

Список рекомендованої літератури

- Атлас України (електронна версія) // Інститут географії НАНУ, ІС "Гео". – К., 2000.*
- Беручаєшвили Н.Л. Геофизика ландшафтов. – М., 1990.*
- Білоус Л.Ф. Інформаційні мережі. – К., 2005.*
- Ваганов П.А., Ман-Сунг Им. Экологические риски. – СПб., 2001.*
- Воронов Г.С. Охрана атмосферы. – К., 1997.*
- Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. – К., 1998.*
- Гавриленко О.П. Основи екології та безпека життєдіяльності. – К., 2004.*
- Гавриленко О.П. Методологія наукових досліджень. – К., 2004.*
- Гавриленко О.П. Геоекологічне обґрунтування проектів природокористування. – К.: Ніка-Центр, 2008.*
- Герасимчук З.В., Олексюк А.О. Екологічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення. – Луцьк, 2007.*
- Гончаренко М.С., Бойчук Ю.Д. Екологія людини. – К., 2005.*
- Гродзинський М.Д. Основи ландшафтно-екології. – К., 1993.*
- Гродзинский М.Д., Шищенко П.Г. Ландшафтно-экологический анализ в мелиоративном природопользовании. – К., 1993.*
- Гродзинський М.Д. Стійкість геосистем до антропогенних навантажень. – К., 1995.*
- Гродзинський М.Д., Савицька О.В. Естетика ландшафту. – К., 2005.*
- Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір. У 2-х т. – К., 2005.*
- Гродзинський М.Д., Савицька О.В. Ландшафтознавство. – К., 2008.*
- Гродзинський М.Д., Свідзінська Д.В. Ніші ландшафтів України у просторі кліматичних факторів. – К., 2008.*
- Гуцуляк В.М. Геохімія ландшафту. – Чернівці, 1994.*
- Данилишин Б.М., Ковтун В.В., Степаненко А.В. Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки. – К., 2004.*
- Дмитрук О.Ю. Урбаністична географія з основами урбогеоекології. – К., 2000.*
- Заповідна справа в Україні / За ред. М.Д.Гродзинського, М.П.Стеценка. – К., 2003.*
- Клименко М.О. Антропогенні зміни і стан здоров'я населення. Регіональні екологічні проблеми. – К., 2002.*
- Клімат України / За ред. В.М.Ліпінського, В.А.Дячука, В.М.Бабіченко. – К., 2003.*
- Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України. – К., 2005.*
- Методи геоекологічних досліджень / За ред. М.Д.Гродзинського та П.Г.Шищенко. – К., 1999.*

- Міждержавні природно-заповідні території / Під ред. Т.Л. Андрієнко. – К., 1998.*
- Назарук М.М., Койнова І.Б. Екологічний менеджмент. – Львів, 2004.*
- Николаев В.А. Ландшафтоведение: Эстетика и дизайн. – М., 2003.*
- Ніколаєнко В.Н. Міжнародні конвенції про охорону навколишнього середовища // Право України. – 2001. – №1.*
- Олійник Я.Б., Самойленко В.М., Хільчевський В.К. Навчально-методичний комплекс з виконання курсових та кваліфікаційних робіт. К., 2001.*
- Пащенко В.М. Методологія посткласичного ландшафтознавства. – К., 1999.*
- Петлін В.М. Концепції сучасного ландшафтознавства. – Л., 2006.*
- Позаченюк Е.А. Территориальное планирование. – Симферополь, 2003.*
- Програма дій "Порядок денний на ХХІ століття (Agenda ХХІ)", К., 2000.*
- П'ята Всеєвропейська Конференція "Довкілля для Європи". Матеріали та документи (CD). – К., 2004.*
- Романчук С.П. Історичне ландшафтознавство. К., 1998.*
- Романчук С.П. Основи етноекології. – К., 2005.*
- Руководство по ландшафтному планированию. – Т.2.*
- Методические рекомендации по ландшафтному планированию. – М., 2001.*
- Самойленко В.М. Комплексне районування радіоактивно забруднених територій Полісся і півночі Лісостепу за гідрологічно-ландшафтними умовами та можливими радіоекологічними наслідками місцевого водо- і ресурсокористування. – К., 1999.*
- Самойленко В.М. Ймовірнісні математичні методи в геоєкології. – К., 2002.*
- Самойленко В.М. Математичне моделювання в геоєкології. – К., 2003.*
- Самойленко В.М. Основи геоінформаційних систем. Методологія. – К., 2003.*
- Самойленко В.М. Навчально-методичний комплекс з математично-модельного та геоінформаційного забезпечення підготовки географів. – К., 2003.*
- Самойленко В.М., Корогода Н.П. Геоінформаційне моделювання екомережі. – К., 2006.*
- Самойленко В.М., Верес К.О. Моделювання урболандшафтних басейнових геосистем. – К., 2007.*
- SEMain: Система екологічного менеджменту, аудиту, інжинірингу та навчання. – К., 1997.*
- Сівак В.К., Солодкий В.Д. Основи екологічної безпеки територій та акваторій. – Чернівці, 2000.*
- Скребец В.А. Экологическая психология. – К., 1998.*
- Україна: прогрес на шляху сталого розвитку. Інформаційно-аналітичний огляд виконання "Порядку денного на ХХІ століття". – К., 2002.*
- Хільчевський В.К., Дубняк С.С. Основи океанології. – К., 2001.*
- Шеляг-Сосонко Ю.Р., Гродзинский М.Д., Романенко В.Д. Концепция, методы и критерии создания экосети Украины. – К., 2004.*
- Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: – К.: Знання-Прес, 2002.*
- Шищенко П.Г. Прикладная физическая география. – К., 1988.*

- Шищенко П.Г.* Принципы и методы ландшафтного анализа в региональном проектировании. – К., 1999.
- Пістун М.Д.* Основи теорії суспільної географії. – К.: Вища школа, 1996.
- Ищук С.І.* Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – К.: Паливода, 2006.
- Голиков А.П., Степаненко А.В., Олійник Я.Б.* Вступ до економічної і соціальної географії. К, 1996
- Заставний Ф.Д.* Географія України. - Львів, 2002.
- Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В.* Суспільно-географічне районування України. – К., 2000.
- Паламарчук М.М., Паламарчук О.М.* Економічна і соціальна географія України з основами теорії. - К., 1998.
- Продуктивні сили економічних районів України /За ред. Б.М.Данилишина. – К., 2000.
- Соціально-економічна географія України /За ред. О.І.Шаблія/. - Львів, 2000.
- Стеченко Д.М.* Розміщення продуктивних сил і регіоналістика. – К., 2001.
- Данилишин Б.М., Куценко В.І., Лібанова Е.М., Бандур С.І.* Гуманітарна сфера України: проблеми і шляхи формування. – К., 2000.
- Дністрянський М.С.* Україна в політико-географічному вимірі. – Львів, 2000.

Укладачі програми:

- д.е.н., проф., академік НАПН України Олійник Я.Б.,***
д.геогр.н., проф. Гродзинський М.Д.
д.геогр.н., проф. Мезенцев К.В.;
д.геогр.н., проф. Самойленко В.М.